

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

De septem artibus liberalibus - Cod. Aug. perg. 171

Cassiodorus, Flavius Magnus Aurelius

[S.l.], [1. Drittel des 9. Jh.]

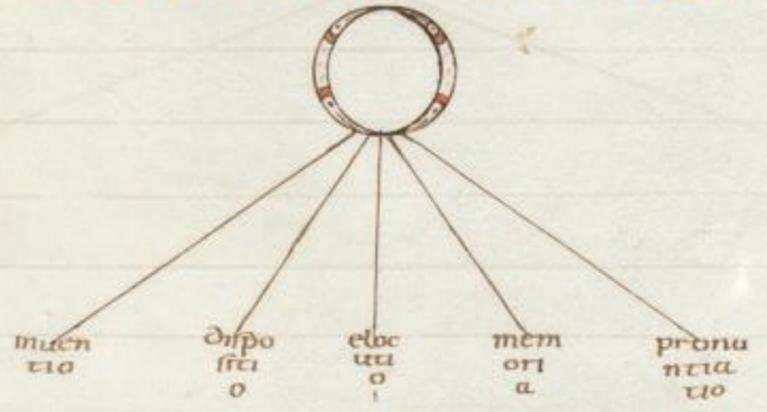
De retorica

[urn:nbn:de:bsz:31-38304](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-38304)

Specie tantum inchoata uel distans tunc enim tertiae coniugationis productae uerba indicati-
 uo modo tempore presentis personae prima. 10. litterae terminantur ea eodem modo tempore
 praeterito specie inchoata uel producta manente nobis sima syllaba adiciuntur. *ba*.
 ut *audieba* uenieba operieba quae quae haec ueteres sine *e*. littera pronuntiabant
 ut uerzilius nutriti *ba* tyrtusque pater cui regiae parentrum menta secundus modus
 est cum *o*. amissis praecedens syllaba productur ut uenio ueni uenera tertius cum *i*. et *o*.
nu. et *i*. mittunt ut operio operui oportuerat quartus quidem positus *i*. et *o*. praecedens
 tunc consonantem *m*. *s*. conuertit ut *facio* factus *faci* factus, quintus qui *q*. e nuntiatur
 ut uincio uinxi uinxerat, tertiae coniugationis productae uerba quae indicati uo modo
 tempore presentis *eo*. litterae terminantur et tempore futuro eodem modo *bo*. syllaba
 adiecta ad imperatiuum modum *an*. syllaba terminantur ut audio audia audia nutritio
 nutritio nutritio quae uisite rentiusptulerit proinde uel paret gemina esse pronuntiationem
 dixit enim iam scribibus et indicati uo modo tempore presentis corum quae *eo*. litte-
 rae terminantur sunt uerba quae ad uerbo presentis praeteriti simile habent
 ut *luceo* et *luzeo* luxitenim facit ite cernit et crescit et *facit*. Sunt alia quae u-
 na uerbi positione duas coniugationes tenent ut *pando* faciunt enim *pandas* et *pan-*
dis *mandas* et *mandis* uerba casibus iunguntur inter dum singulis ita generatio ut
miserere tui datus uo ut sua de otibi accusati uo ut *moneo* te ablati uo ut *uorillo*
H inter dum duobus aut generatio et accusati uo ut *fungor* hanc rem et illare
 haec scitis ad exempla analogiae dixisse sufficiat nunc ad uerba rhetoricae
 diuisione *de* *definitione* que ueniamus quae sicut *extensa* ad que copiosa est ita *mul-*
R et claris scriptoribus tractata dilatae *ur*. **DE RETORICA**
Rhetoricadicitur a potarethore *sim* id est copia deducta a locutionis influere
Ars autem rhetorica est sicut magister tradunt saecularium litterarum bene-
 dicendi *enti* *inciu* libus quae *est* *ionibus*. oratio igitur est uerborum
 dicendi peritus ut dictum est *inciu* libus quae *est* *ionibus*.
Oratoris autem officium est apposite dicere ad persuadendum.
 Adiecta ad imperium modo determinantur ut a deo ad adhibere opem pro quibus 10.

Finis persuaderedictione quatenus rerū et personarū conditio videtur amittere in civilibus quæstionibus. unde nunc aliqua breuiter assū memusi nonnullis partibus indicatis pænetotius caris ipsius summam uirtutē quæ intellegere debemus. **C**iuiles quæstiones sunt secundū fortunatianum aruipsum nobellū quæ in cōmunē animi conceptionem possunt cadere id est quæ unusquisque potest intelligere cū de aequo queritur et bono.

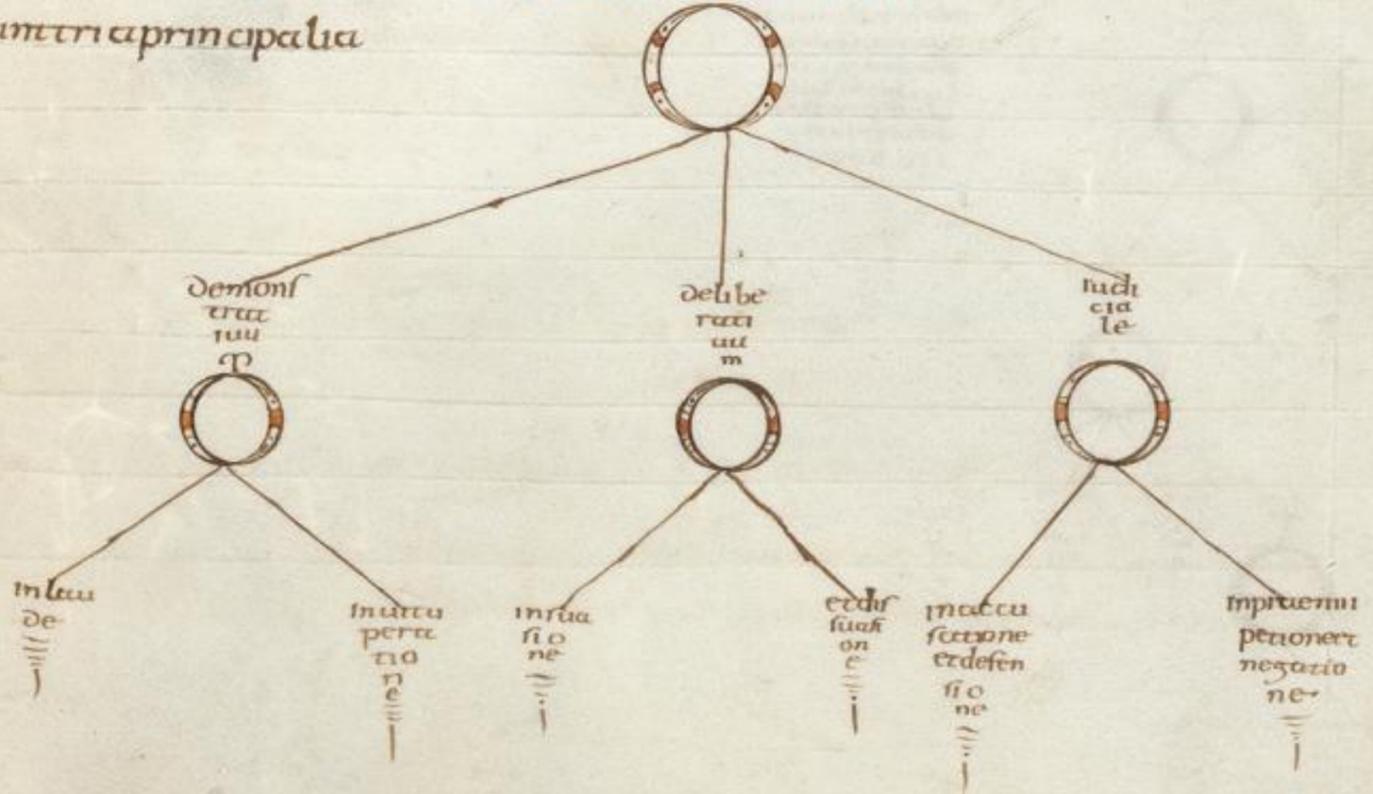
PARTES IGITUR RETHORICAE SUNT QUINQUE

Inuentio est excogitatio rerum uerarū aut uerisimilium que cau sapabile reddunt. **D**ispositio est rerū inuentarum in ordinē pulchra distributio. **E**locutio est idoneo uerborū ad inuentionem accommodata perceptio. **M**emoria est rerū et uerborum animi firma perceptio. **P**ronuntiatio est ex rerū et uerborū dignitate uocis et corporis decoramō factio.

GENERALIUM RETHORICAE

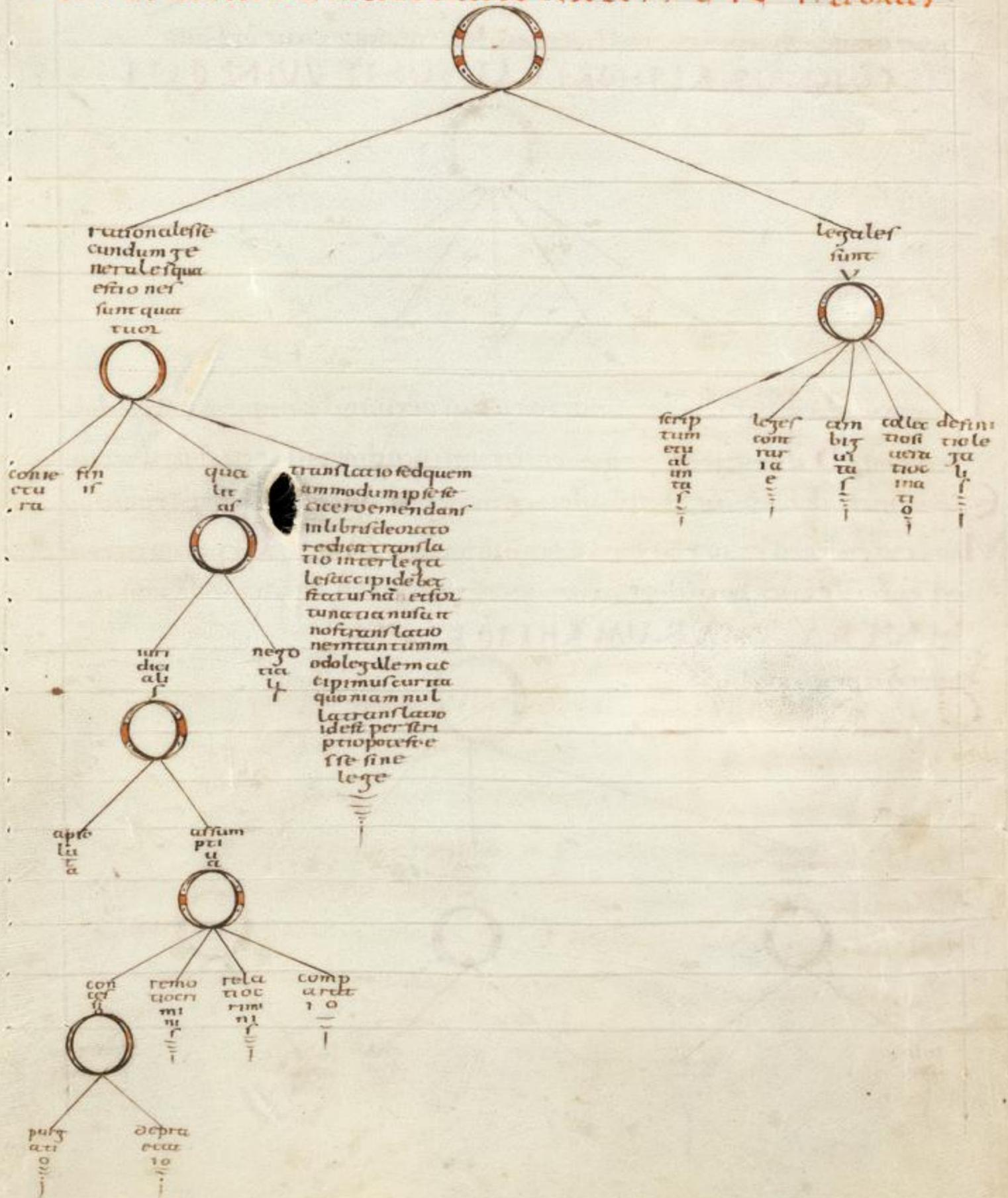
Sunt tria principalia

Demonstrativa uero genus est cuiuslibet demonstratio in quo est laus et uita per ratio

Deliberativa uero genus est in quo est suasio et dissuasio. **I**udicialis genus est in quo est accusatio et defensio uel petitio et negatio. **S**tatus uero dicitur ea res in qua causa consistit fit autem ex intentione et depulsiōe

STATUS CAUSARUM AUT RATIONALES UEL LEGALES

Conjecturalis status est cum factum quod ab alio obicitur ab aduersario negatur

Definitiuus status est cum id quod obicitur non hoc esse contendimus sed quid illud sit adhibitis definitionibus approbamus **Qualitas** est cum qualis res sit quaeritur et quia de iure genere negotii controuersa est constitutio generalis uocatur

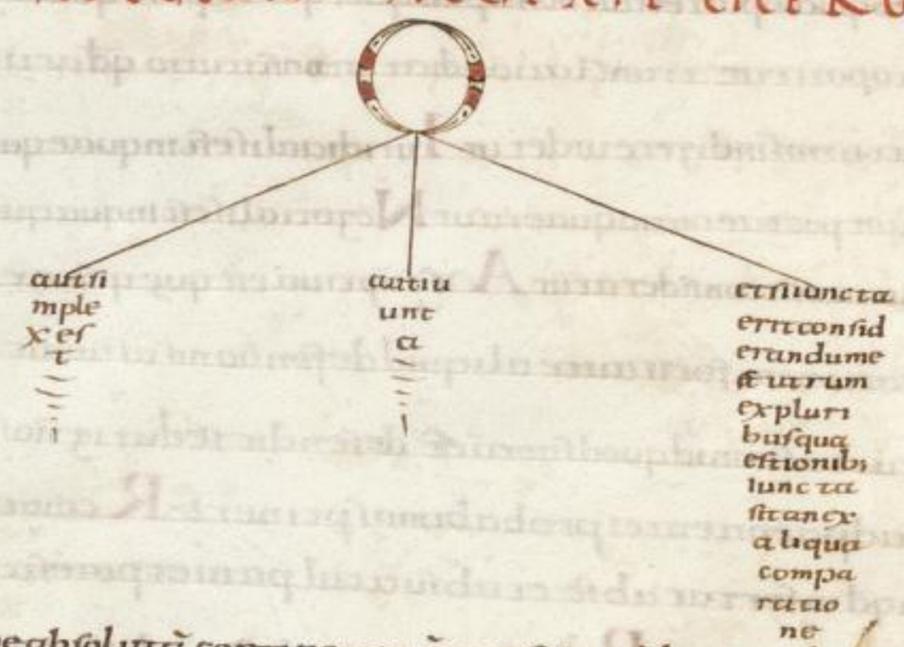
Translatio est cum causa ex eo pendit quod non auctoris re uideatur que oportet aut non cum eo qui oportet aut non apud quos quod tempore qualis re quo crimine qua poena oportet translatio dicitur constitutio quod actio translatio nisi et commutationis indigere uidetur **Iuridicalis** est in qua equi et recti iura et praemii aut poena ratio quaeritur **Negotialis** est in qua quid iuris ex civili more et aequitate sit consideratur **Assumptiua** est quae ipsa ex se nihil dicit firmi ad recusationem fori autem aliquid defensionis assumit

Confessio est cum reus non id quod factum est defendit sed ut ignoratur posuit lat quod nos ad poenitentem probabimus pertinere **Remota** criminis est cum id crimen quod inferatur ab se et ab sua culpa uel potestate in alium reus demouere conatur **Relata** criminis est cum ideo iure factum dicitur quod aliquis ante iniuria accessit **Comparatio** est cum aliud aliquod aliter factum factum honestum aut uti locontenditur quod ut fieret illud quod arguitur dicitur esse commisit **Purgatio** est cum factum quidem conceditur sed culpam mouetur haec partes habet tres in prudentiam casum necessitatem

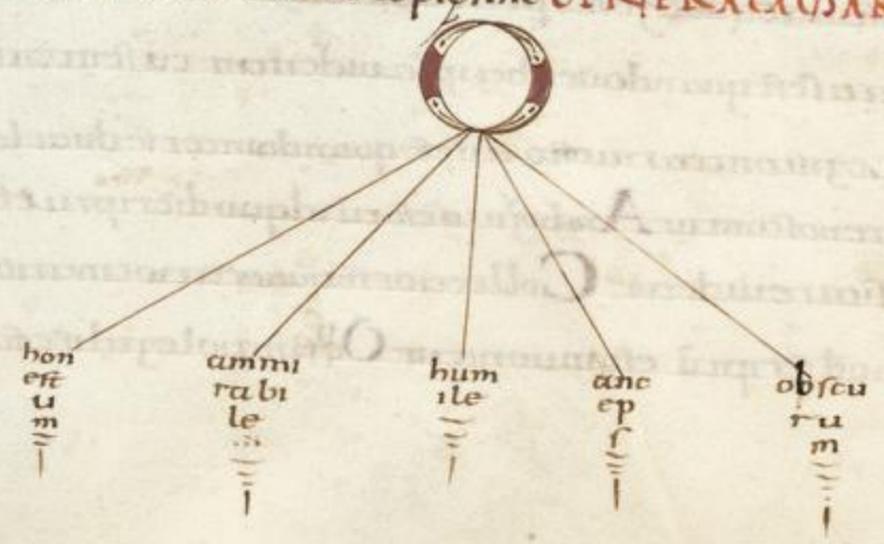
Depruatio est cum et peccasse et consilio peccasse reus confitetur et tamen ut ignoratur postulat quod genus praeter potest accidere

Scriptum et uoluntas est quando uerba ipsa uidentur cum sententia cum scriptoris disfidere **Legis contraria** ostenditur quando inter se duae leges aut plures discrepare noscuntur **Ambigua** est cum id quod scriptum est duas aut plures res significare uidetur **Collectio** est quaeratio in catione nuncupatur quando ex eo quod scriptum est inuenitur **Definitio legalis** est cum uis uerbi

quasi in definita uae confectio ne^m quae postea sit quaeritur **Statu** ergo
 rationales quae legales in quibus dicitur xviii connumerata sunt ceterum
 secundum rhetoricas tullii xviii reperiuntur propterea quia translatione
 inter rationales principaliter affixit fecit unde se ipse etiam ceteros cui
 superius dictum est rependens translatione legalibus fecit ab applicavit
OMNIS CONTROVERSIAM. SICUT AIT CICERO

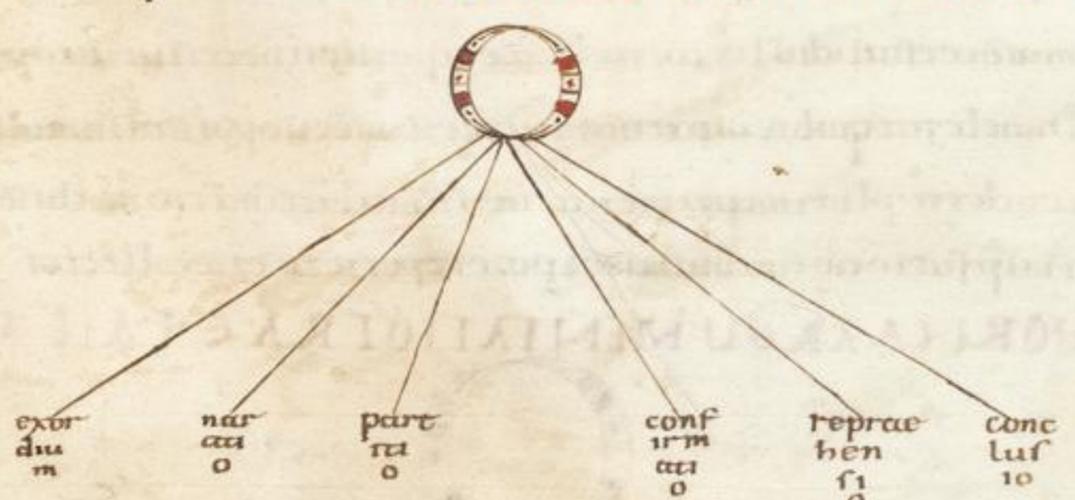
Simplex est quae absolutam continet unam questionem hoc modo **cont**inuit bel
 lum dicamus an non **l**uncta est ex pluribus questionibus in qua plura que
 runtur hoc patet utrum charta quod dicitur an charta quod dicitur reddat
 raneo colonia deducatur. **E**x comparatione utrum potius aut quid potius
 simum queritur ad hunc modum utrum exercitus in macedonia contra
 philippum mittatur qui socius sit cuius lio ante neatur in italia ut qua
 maxime contra hamibalem copiesint **GENERAE CAUSARUM SUNT QUINQUE**

Honestū causę genus est cui factū sine oratione nostra fauet auditor sc̄imus

Ammirabile a quo est alienatus animus orū qui audituri sunt **H**umile est qđ negligitur ab auditore et non magno peread tenden dū uidetur

An ceptis in quo aut iudicatio dubia est aut causa et honesta et turpitudinis parti ceptis bene uolentiā pariat et offensionē **O**bscurū in quo aut tardi auditores sum audifficilioribus ad cognoscendū ne totus causa implicata est **PARTES ORATIONIS RHETORICE SUNT SEX**

Exordiū est oratio animū auditoris idoneę cōparans ad reliquā dictionē **N**arratio est rerū gestarū aut ut gestarū expositio

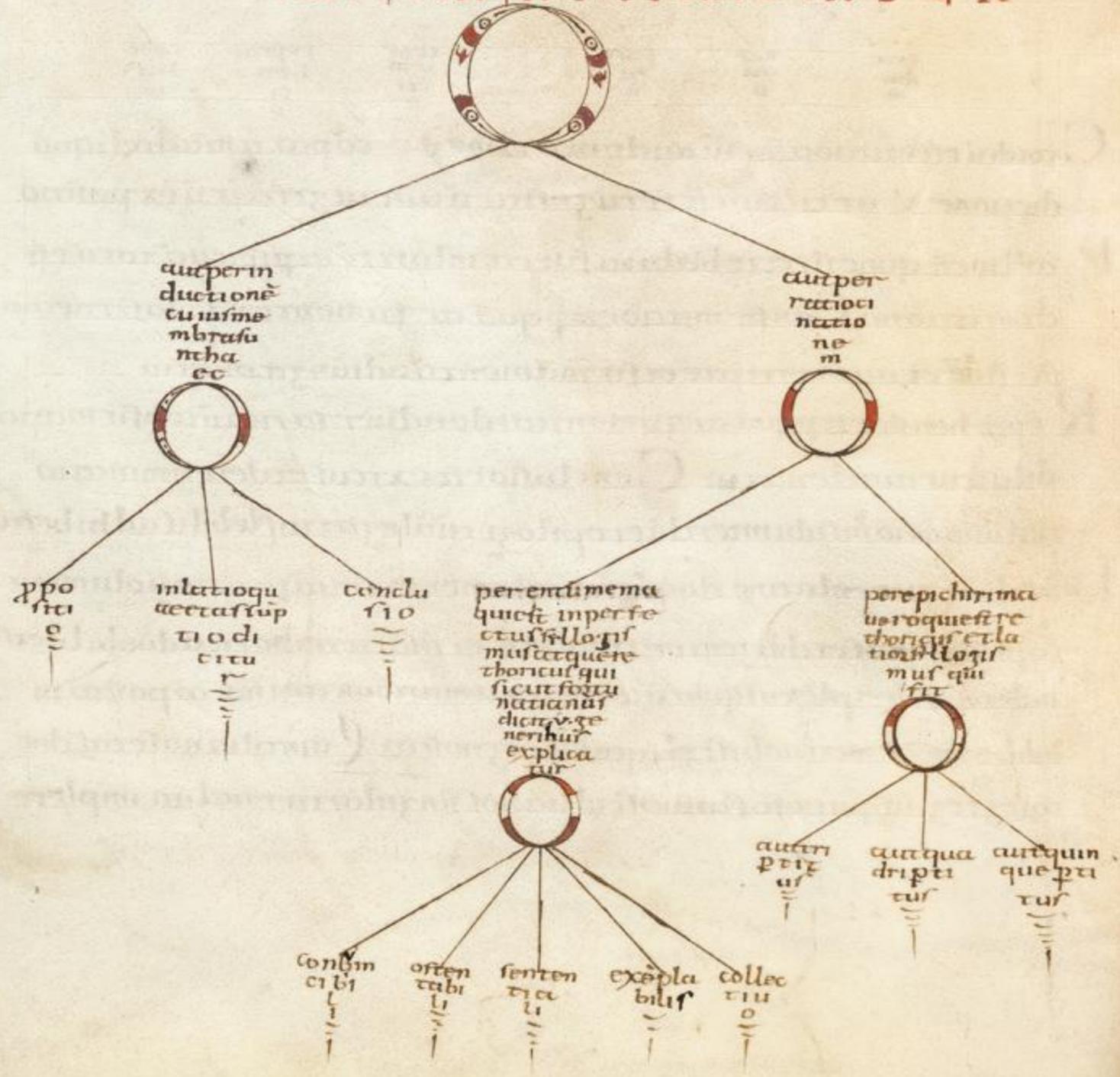
Partitio est quę si recte habita fuerit inlustre et p̄spiciuā totā est orationē **C**onfirmatio est p̄quā argumentando nostra causa fide et auctoritate et firmamentū adiungit oratio

Reprehensio est p̄quā argumentando aduersariorū confirmatio diluitur aut eleuatur **C**onclusio est exitus et determinatio totius orationis ubi interdū et epilozorū allegatio flebilis adhibetur

Hæc licet cicerolatinę eloquentiæ lumen eximiū puaria uolumina copiose nimis et dilizenter resudera et in artere rhetorica duob; libris uideatur amplexus quorū cōmenta a mariouictorū no cōposita in bibliotheca mea uobis reliquis se cognoscor **Q**uintilianus etiā doctor egregius qui post fluuiostullianos singulariter ualuit implere

que docuit uirū bonū dicendū per tūā prima actūā suscipiens p̄cunctus artes ac
 disciplina nobiliū litterarū erudiendū esse monstrauit quē merito ad defen
 dendū tota iustitia sua requirerent. Libros tūē duos ceteros de arte r̄tho
 r̄ica et quīta lianī duodecē in f̄tutionū iudicabimur esse iunzēdos ut ne codi
 cis exeresceret magnitudo et utrique dū necessari fuerint paratū se p̄currant
Fortuna tūē uero doctorē nouellū quā tribus uoluminib; de hac re sup̄aliter
 minute que tractauit in pugillari codice apte forsitan congruenter que
 redigi mus ita et fatidū lectori tollat et que sunt necessaria cōpetenter in
 sinuet hunc lezā quib; breuitatis summa est. nā cū opus suū in multos libros
 non tendere plurimā a menacua si maruā natio ne diseruit quos
 codices cū p̄fatione sua in uno corpore reperiret esse collector

RETHORICAL ARGUMENTATION TRACTATUS

Argumentatio dicitur esse quasi arguta mentis oratio. **A**rgumentatio est enim
 oratio ipsa quam uenturum probabiliter exequimur argumentum. **I**nductio est
 oratio quareb; non dubius capta assensionem eius cui quod infertur est siue inter
 philosophos siue inter rhetores siue inter sermocinantes. **P**ropositio
 inductionis est que similitudines concedenda esse in eis surio unius in
 ducatur aut plurius. **I**llatio inductionis est que et assumptio dicitur
 que re de qua contenditur et cuius causa similitudines habitae sunt
 introducit. **C**onclusio inductionis est que aut concessio ne illata
 onis confirmata ut quid ex ea conficitur ostendit. **R**acinao
 est oratio quid de quo est quaestio comprobamus. **E**nthymema igitur
 est quod latine interpretatur mentis conceptio quam inperfectum
 syllogismum solent ut a zographi nuncupare nam induabus partibus haec
 argumenti forma consistit quando id quod ad fidem pertinet faciendam
 utitur syllogismo uel sepruacta ut est illud si est pestis uitanda est
 non est igitur nauigandum ex sola enim propositione et conclusione conficitur esse
 perfectum unde magis oratoribus quam dialecticis conuenire iudicatum est
 de dialecticis autem syllogismis suo loco dicemus. **C**onvincibile est quod eu
 dent ratione conuincit sicut fecit cicerop milone eius igitur mortis sed et
 ultores cuius uita si putetis puos refutui possent letis. **O**stentabile est
 quod certare idem monstracione confirmat sicut cicerom aculina hictam
 uiuit uiuit immo etiam in senatu uenit. **S**ententiale est quod sententia
 generalis addicit ut apud terrentium obsequium amicos ueritas odium parit.

Exemplabile est quod alicuius exempli comparatione tuentum simile comminatur
 sicut cicerom philippicis dicit tenuior an toni quorum exemplum mitaris
 eorum exitus non potest mescere. **C**ollectiuum est cum unum quod argumentum sum
 colliguntur sicut aut cicerop milone que igitur cum gratia noluit hunc uol
 uit cum aliquorum que rel la que iure que loco que tempore cum periculo capitis

Non est ausus hunc iniuria alieno tempore.

nondubita ut occidere

ALIERA DE FINITI O

PRAETEREASECUNDUMVICTORINUMENTHYMEMATIS

Ex sola propositione sicut iam dictum est in a constantibus membra ut est illud si tunc
peccata sunt andae si non est nauigatio requirenda Ex sola assuptione ut est
illud sunt autem qui mundum dicant sine diuina commiseratione discurrere.

Ex sola conclusione ut est illud uerum est igitur diuina sententia Ex pro
positione et assuptione ut est illud si inimicus est occidit inimicus autem est et qui
tullide est conclusio enthymema uocatur sequitur epichirama Epichirama
est quod superius diximus descendens de ratiocinatione latior executione
rhetoricis illogism' latitudine distans et productione sermonis ad dialecticis
illogismis propter quod rhetoribus datur **T**ripertitus est
illogismus est qui constat ex membris tribus id est propositione assuptione conclu
sione **Q**uadrupertitus est qui constat ex membris quatuor propositione assuptione
conclusionem et una propositionis siue assuptionis conjunctione et conclusionem

Quinqpertitus itaque est qui constat ex membris quinque id est propositione et pro
batione assuptione et eius probatione et conclusionem Hunc cicerone ita facit in arte rhe
torica si de liberatione et de monitione generata sunt causarum non possunt recte par
tes alicuius generis causae putari eadem enim res alicuius generis alicuius partis esse potest
idem genus esse et pars non potest uel cetera quousque illogismi huius mem
bra claudantur Sed uidero quantum malis partibus lector suum exercere
possit ingenium Memoratus autem fortunatianus in tertio libro meminit
de oratoris memoria de pronuntiatione et uoce unde tamen monachus cum
aliqua utilitate discendit quando ad suas partes non impeditur ad tra
here quod illi ad exercendas contro uersias ut illud apud uerunt memoria
siquidem lectionis diuinae cognita caute la seruabit cum in supra dicto
libro eius uim qualitate que cognoscitur ueritate uero pronuntiationis in diuinae
legis effatione concipiet uocis autem diligentiam in praedicta modum decantatione

Custodiā sic instructus in operes eo red dicitur quā uis libris saecularib; occupetur nunc
 ad logicā que et dialectica dicitur sequenti ordine ueniamus quā quidā disciplinam
 quidā artem appellare maluerunt dicentes quando apodicticis id est probabilibus dispu
 tationib; aliquid dicitur disciplina debet nuncupari quando enim aliquid uerisimile
 tractat ut sunt syllogismi philosophici nomen artis accipiat ita utrumque uocabulū ar
 gumtationis suae qualitate pmeretur

DE DIALECTICA

Dialecticā primi philosophi inductionū suarū quidē argumentationib; habuerunt
 non tamen ad artem redigere peritiam post quos aristoteles uisus fuit doctrinarū om
 niū diligens inquisitor ad regulas quas dā uisus doctrine argumentū dixit quae pri
 us sub certis praeeptionib; non fuerunt hie liberos faciens exquisitos grecorū scholā
 multiplici laude decoratus quē nostri non pferentes diutius alienū translātū ex
 positū que romanę eloquentiae contulerunt Dialecticā uero et rethoricā
 uarro in nouem disciplina rū libris talis similitudine dēfinit Dialectica et rethorica
 est quā in manu hominis pugnis astrictus et palma distensa; illa breuioratio ne argum
 ta concludens ista facundiae cū pos copioso sermone disturrens illa uerba con
 trahens ista distendens dialectica siquidē addis serendas res uerborū retho
 rica ad illa que nuntur docenda facundia illa ad scholas non numquā uenit
 ista uerba pceda in forū; illa requirit rarissimos studiosos haec frequen
 tes et populos sed prius quā de syllogismis dicamus ubi tota uis dialecticae
 uirtus et uirtus ostenditur oportet de uis intais quasi quibusdā elem
 tar pauca disserere ut sicut est a maiorib; distinctus ordo ita et nos ite dispo
 sitionis uerba in mentio Consuetudo itaque est doctorib; philosophiae an
 te quā ad ista uerba ueniant exponenda diuisione philosophiae paucis
 attingere quā nos quoque seruantes praesentate pore non in merito
 credimus intamandam

PHILOSOPHIA DIUIDITUR